

तिलकराज शर्मा पौडेलका निबन्ध सङ्ग्रहमा

हास्यव्यङ्ग्यकारिताको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस,
भरतपुरको नेपाली विभागको
स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) द्वितीय वर्षको
दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

प्रकाशचन्द्र अर्याल

त्रि.वि.दर्ता नं. ३५१२४-८९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस

भरतपुर, चितवन

२०६७

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

प्रस्तुत तिलकराज शर्मा पौडेलका निबन्ध सङ्ग्रहमा हास्यव्यङ्ग्यकारिताको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी श्री प्रकाशचन्द्र अर्यालले मेरो निर्देशनमा तयार गरेका हुन् । शोधपत्र तयारीको क्रममा सामग्री सङ्कलनदेखि शोधपत्र लेखन कार्यसम्म शोधार्थीको अथक मेहनत र परिश्रम परेको छ । मेहनतपूर्वक तयार गरिएको प्रस्तुत शोधपत्र मूल्याङ्कनका लागि वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस साथ अनुरोध गर्दछु ।

मिति : २०६७/७/१२

(भवनाथ सडौला)

सहप्राध्यापक

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभाग
भरतपुर, चितवन

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस नेपाली विभाग, भरतपुर, चितवनका छात्र प्रकाशचन्द्र अर्यालले स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) नेपाली विषयको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गरेको तिलकराज शर्मा पौडेलका निबन्ध सङ्ग्रहमा हास्यव्यङ्ग्यकारिताको अध्ययन शीर्षकको यो शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

नाम	हस्ताक्षर
डा. नारायणप्रसाद खनाल प्राध्यापक एवम् विभागीय प्रमुख	_____
भवनाथ सडौला सहप्राध्यापक एवम् शोधनिर्देशक	_____
भागवतशरण न्यौपाने सहप्राध्यापक एवम् बाह्यविशेषज्ञ	_____

मिति : २०६७/७/१८

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत तिलकराज शर्मा पौडेलका निबन्धसङ्ग्रहमा हास्यव्यङ्ग्यकारिताको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, भरतपुर, चितवनको नेपाली विभागको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौं पत्रको पाठ्यांश परिपूर्तिका निम्ति तयार गरिएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु सहप्राध्यापक भवनाथ सडौलाको निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । अध्ययनका क्रममा आफ्नो अत्यन्त कार्यव्यस्तताबाट पनि यथाशक्य समय उपलब्ध गराई आत्मीयतापूर्वक मलाई समुचित निर्देशन दिनुभएकोमा सर्वप्रथम म शोधनिर्देशक आदरणीय गुरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । प्रस्तुत शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न स्वीकृति प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरु तथा विभागीय प्रमुख प्रा.डा. नारायणप्रसाद खनालज्यूप्रति पनि म कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु । साथै यस शोधपत्र तयारीको क्रममा अमूल्य सल्लाह, सुझाव दिएर सहयोग गर्नु हुने आदरणीय क्याम्पस प्रमुख प्रा. डा. गणेशप्रसाद खनालज्यूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

यस शोधपत्र तयारीको क्रममा आवश्यक सामग्री सङ्कलन गर्ने कामदेखि लिएर सोधपुछका क्रममा आफ्नो समय दिई पूर्ण सहयोग गर्नुहुने निबन्धकार तिलकराज शर्मा पौडेल तथा उहाँको परिवारप्रति म हार्दिक आभारी छु । अन्तर्वार्ताको क्रममा कति पनि भ्रन्कट नमानी आफ्नो अमूल्य समय दिएर उदारताका साथ प्रश्नको उत्तर दिई सहयोग गर्नुहुने विद्वज्जनप्रति म आभारी छु । यसका अतिरिक्त लेखनकार्यका निम्ति सदैव हौसला एवम् प्रेरणा दिई सहयोग पुऱ्याउनु हुने वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस नेपाली विभागका सम्पूर्ण गुरुहरू तथा वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पसको पुस्तकालय परिवारप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्ने सिलसिलामा व्यक्तिगत रूपमा घरायसी चाँजोपाँजो मिलाई हरेक पल प्रेरणा दिने मेरी जीवनसङ्गिनी टुकादेवी अर्यालप्रति र लेखनकार्यमा हौसला दिने मेरा पुत्रद्वय सुजन र सुमनप्रति पनि म आभारी छु । शोधकार्यको दौडधुपका क्रममा प्रारम्भिक अवस्थादेखि सहयोग गर्नुहुने मेरी अनन्य मित्र सीतादेवी पौडेलप्रति कृतज्ञ छु । त्यस्तै लेखनकार्यको लागि अभिप्रेरणा दिने पार्वती सापकोटाप्रति पनि कृतज्ञ रहेको छु । यसका अतिरिक्त यो शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण

महानुभावहरूका साथै यस शोधपत्रलाई शुद्धसँग समयमै टड्कण गरिदिनु हुने 'सी' कम्युनिकेशनका राजेन्द्र ढकालप्रति पनि म आभारी छु ।

अन्त्यमा तिलकराज शर्मा पौडेलका निबन्धसङ्ग्रहमा हास्यव्यङ्ग्यकारिताको अध्ययन शीर्षकको यो शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय, वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, भरतपुर, चितवनको नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०६७/७/१२

.....

(प्रकाशचन्द्र अर्याल)

नेपाली विभाग

वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस

भरतपुर, चितवन

विषयसूची

परिच्छेद : एक

शोधपरिचय

१.१	शोधपरिचय	१
१.२	समस्याकथन	१
१.३	शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.४	पूर्वकार्यको विवरण र समीक्षा	२
१.५	शोधको औचित्य र महत्त्व	४
१.६	शोधकार्यको क्षेत्र र सीमा	४
१.७	सामग्रीसङ्कलन विधि	४
१.८	शोधविधि र सैद्धान्तिक ढाँचा	४
१.९	शोधकार्यको रूपरेखा	५

परिच्छेद : दुई

निबन्धकार तिलकराज शर्मा पौडलको जीवनी र व्यक्तित्व

२.१	पृष्ठभूमि	७
	२.१.१ जीवनी	७
	२.१.२ वंश परम्परा र बाल्यकाल	८
	२.१.३ पारिवारिक स्थिति र आजीविका	८
	२.१.४ शिक्षा र रोजगार	९
	२.१.५ विवाह र सन्तान	१०
	२.१.६ पुरस्कार र सम्मान	१०
	२.१.७ रुचि र भ्रमण	११
	२.१.८ जीवनदर्शन	१२
२.२	व्यक्तित्व	१३

२.२.१	बाह्य व्यक्तित्व	१३
२.२.२	आन्तरिक व्यक्तित्व	१४
२.२.२.१	साहित्यिक व्यक्तित्व	१४
२.२.२.२	सामाजिक व्यक्तित्व	१४
२.२.२.३	राजनैतिक व्यक्तित्व	१५
२.२.२.४	धार्मिक व्यक्तित्व	१६
२.२.२.५	सम्पादकीय व्यक्तित्व	१६
२.२.२.६	प्रशासकीय व्यक्तित्व	१७
२.२.३	अन्य व्यक्तित्व	१७
२.३	निष्कर्ष	१८

परिच्छेद : तीन

निबन्धको परिचय र हास्यव्यङ्ग्यको सैद्धान्तिक स्वरूप

३.१	निबन्धको परिचय	१९
३.२	हास्यव्यङ्ग्य निबन्धको सैद्धान्तिक स्वरूपको अध्ययन	२१
३.३	हास्य र व्यङ्ग्य	२२
३.४	हास्यव्यङ्ग्यसम्बन्धी चिन्तन	२३
३.४.१	हास्यव्यङ्ग्यसम्बन्धी पूर्वीय चिन्तन	२३
३.४.२	हास्यसम्बन्धी पूर्वीय चिन्तन	२४
३.४.२.१	हास्य उत्पत्तिको कारण	२४
३.४.२.२	हास्यका भेदहरू	२५
३.५	व्यङ्ग्यसम्बन्धी पूर्वीय चिन्तन	२६
३.५.१	ध्वनिवादका सन्दर्भमा व्यङ्ग्यको पहिचान	२६
३.६	पाश्चात्य चिन्तनमा हास्यव्यङ्ग्य परम्परा	२६
३.६.१	पाश्चात्य साहित्यमा प्रचलित हास्यव्यङ्ग्य स्वरूपको परिचय	२७
३.७	नेपाली साहित्यमा हास्यव्यङ्ग्यको पृष्ठभूमि र विकास	२९
३.८	निष्कर्ष	३१

परिच्छेद : चार

तिलकराज शर्मा पौडेलका निबन्ध सङ्ग्रहहरूको अध्ययन

४.१	पृष्ठभूमि	३२
४.२.	पार्टी खोल्ने धुनमा निबन्ध सङ्ग्रहको अध्ययन	३२
४.२.१	मुकुण्डो	३३
४.२.२	पार्टी खोल्ने धुनमा	३४
४.२.३	अन्तराष्ट्रिय खैनी सम्मेलन	३५
४.२.४	श्रीमती एक नभै नहुने समस्या	३६
४.२.५	सबभन्दा मजा त मर्दा पो हुँदोरहेछ	३७
४.२.६	यस पटकलाई यस्तै भयो	३८
४.२.७	सहिद बन्ने चानसै पाइएन	३९
४.२.८	चञ्चले मन	४१
४.२.९	दाइजो	४२
४.२.१०	भानुभक्तसँग जम्काभेट	४३
४.२.११	म त गोरखापत्र भएँ	४४
४.२.१२	दर खानुभन्दा त हरेस खानु जाती	४५
४.२.१३	मेरो प्यारो राजधानी शहर	४६
४.३.	निष्कर्ष	४७
४.४.	दौरा सुरुवाल र टोपी आतङ्क निबन्ध सङ्ग्रहको अध्ययन	४७
४.४.१	मन दुखेको छ	४८
४.४.२	जनै विवाद र समाधान	४९
४.४.३	हे प्रभु ! मलाई पद चाहिएन	५०
४.४.४	दौरा सुरुवाल र टोपी आतङ्क	५१
४.४.५	सहिद बन्ने चानसै पाइएन	५२
४.४.६	पूरक बजेटमा पार्टीको प्रभाव	५३
४.४.७	श्रीमतीको अभिनन्दन हुने रहर	५३
४.४.८	नारी स्वतन्त्रता	५५
४.४.९	मलाई के रोग लाग्यो कुन्नि ?	५५
४.४.१०	व्यवसायको खोजीमा	५६

४.४.११ यता कतै प्रजातन्त्रेलाई देख्नु भएको कि ?	५७
४.४.१२ लेखन मन लागेका कुराहरू	५८
४.४.१३ पोखरा, अतीत र वर्तमान	५९
४.४.१४ अध्यक्ष हुँ म	६०
४.४.१५ सङ्क्रामक सद्विचार	६१
४.४.१६ श्रीमतीको कचकच र यस पटकको तीज	६२
४.४.१७ म प्राज्ञ- मेरो प्रज्ञा प्रतिष्ठान	६३
४.४.१८ विज्ञापन र म	६४
४.४.१९ सान्दाजुलाई पत्र	६४
४.४.२० म र सुन्दरी प्रतियोगिता	६६
४.४.२१ महान् बन्ने धुनमा	६६
४.५ निष्कर्ष	६७

परिच्छेद : पाँच

तिलकराज शर्मा पौडेलका निबन्धमा हास्यव्यङ्ग्यको प्रयोग

५.१ विषय परिचय	६८
५.२ क्षेत्रगत व्यङ्ग्य	६९
५.२.१ राजनीतिक व्यङ्ग्य	६९
५.२.२ धार्मिक व्यङ्ग्य	७०
५.२.३ सामाजिक व्यङ्ग्य	७१
५.२.४ पर्व एवम् सांस्कृतिक व्यङ्ग्य	७२
५.२.५ आर्थिक व्यङ्ग्य	७३
५.२.६ साहित्यिक व्यङ्ग्य	७३
५.३ प्रस्तुतिगत व्यङ्ग्य	७४
५.३.१ भाषिक व्यङ्ग्य	७४
५.३.२ पात्रिक व्यङ्ग्य	७४

परिच्छेद : छ

नेपाली हास्यव्यङ्ग्य निबन्धमा तिलकराज शर्मा पौडेलको योगदान

६.१	पृष्ठभूमि	७६
६.२	चितवनको हास्यव्यङ्ग्य अवस्था	७७
६.३	हास्यव्यङ्ग्य निबन्धमा तिलकराज शर्मा पौडेलको योगदान	७८

परिच्छेद : सात

उपसंहार

उपसंहार	८०
---------	----

प्रमुख सन्दर्भग्रन्थसूची

(क)	प्रमुख सन्दर्भग्रन्थसूची	८२
(ख)	सहायक सन्दर्भपुस्तकसूची	८२
(ग)	सहायक सन्दर्भपत्रिकासूची	८३
(घ)	सन्दर्भव्यक्तिसूची	८४

परिशिष्ट

१.	विशिष्ट व्यक्तिहरूसँग लिइएको अन्तर्वार्ताको प्रश्नावली	८५
२.	तिलकराज शर्मा पौडेलका दुई निबन्ध सङ्ग्रहको बाहिरी आवरण चित्र	८६

सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची

यस शोधपत्रमा प्रयोग गरिएका शब्दहरूको सङ्क्षेपीकृत रूप यसप्रकार रहेको छ :-

अनु.	अनुवाद
अ.प्र.	अप्रकाशित
एफ.एम.	फ्रिक्वेन्सी मिडिया
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
डा.	डाक्टर
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नं.	नम्बर
नि.	निर्देशक
ने.रा.प्र.प्र.	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
ने.वि.सङ्घ	नेपाल विद्यार्थी सङ्घ
पृ.	पृष्ठ
प्रा.	प्राध्यापक
बि.बि.सी.	ब्रिटिस बोडकास्टिङ कर्पोरेशन
मा.वि	माध्यमिक विद्यालय
र.न.पा.	रत्ननगर नगरपालिका
वि.पी.	विश्वेश्वरप्रसाद
वि.सं.	विक्रम संवत्
सम्पा.	सम्पादक
संस्क.	संस्करण
स्व.	स्वर्गीय
स्व.वि.यु.	स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन